

מבעל דף היומי בעיון

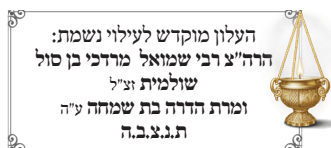
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבן חפץ | כולל שיעורי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לידעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

י"א חשוון - י"ז חשוון תשפ"ו

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית זצ"ל
ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת זבחים מ"ט-נ"ה

בס"ד שבוע פרשת וירא

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

דף מ"ט ע"ב

להכי כתביה ואקשיה למימרא דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש.

לכולי עלמא בקדשים אין דבר בלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש, מגילוי הכתוב, אם כרבא אם כרבינא, ובגמרא דנה במלמדים נוספים ובלמדים נוספים האם גם הם בכלל זה, האם דבר הלמד בהיקש יכול לחזור וללמד בגזירה שוה או קל וחומר, או שני אלו אם יכולים ללמד בהיקש או כל אחד בחבירו, ובוזה דנה הגמרא עד דף נ"א ע"א.

ולמסקנת הסוגיא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש, אינו חוזר ומלמד בגזירה שוה, חוזר ומלמד בקל וחומר, ולענין ללמד בבנין אב הוי בעיא דלא איפשיטא.

דבר הלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בגזירה שוה ובקל וחומר, ולענין ללמד בהיקש לחד מאן דאמר נפשט שמלמד, ולחד מאן דאמר הוי בעיא דלא איפשיטא. ולענין ללמד בבנין אב לכולי עלמא הוי בעיא דלא איפשיטא.

דבר הלמד בקל וחומר חוזר ומלמד בגזירה שוה ובקל וחומר, ולענין בנין אב הוי בעיא דלא איפשיטא לחד מאן דאמר [נחלקו בזה רש"י ותוספות למי לא נפשט הספק], ולענין ללמד בהיקש לחד מאן דאמר מלמד בהיקש, ולחד מאן דאמר הוי בעיא דלא איפשיטא.

דבר הלמד בבנין אב לענין ללמד בהיקש קל וחומר וגזירה שוה הוי בעיא דלא איפשיטא, ולענין ללמד בבנין אב לרש"י הוי בעיא דלא איפשיטא ולתוספות איפשיטא דמלמד.

והנה מתוך י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן רק אלו המידות המלמדות, וצריך להבין מנלן דדוקא הקדשים

אמרינן אין הלמד מלמד כנ"ל, ומאי שנא מידה זו ממידה אחרת, דזו חוזרת ומלמדת וזו לא.

והנה בגמרא בהוה אמינא לא חילקה בין קדשים לשאר דברים, ולכן רצתה להביא ראיה מהלכות נגעים לענין זה, ועל זה אמר, אמר רבי יוחנן בכל התורה כולה למידין למד מלמד, חוץ מן הקדשים שאין דנין למד מלמד, והביא על זה ראיה מהא דאופן הלימוד שלמד בנגעים לא ילפינן בקדשים, והוא לענין הא דלא ילפינן מדבר שלמד בהיקש לדבר אחר בגזירה שוה.

ומכל הנ"ל חזינן דהיה פשוט להם מראיה אחת שדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בקדשים, ואף דשם מדובר בגזירה שוה, מכל מקום היה פשוט להם דהוא הדין להיקש, וצריך לומר דהוא גופא ענין הבעיות דאיבעיא להו בגמרא על היקש גזירה שוה קל וחומר ובנין אב, אם כל אלו נחשבים חוזר ומלמד, או שהם עצמם כלולים בלימוד הראשון, וניסו להביא ראיה על כל דבר, מהם נפשטו ומהם נשארו בבעיא, ולמסקנא היקש וגזירה שוה וקל וחומר חוזרים ומלמדים בקל וחומר, וקל וחומר וגזירה שוה חוזרים ומלמדים בגזירה שוה, והגרוע מבין כל אלו הוא הבנין אב דהוי בעיא דלא איפשיטא לגבי כל הנ"ל, חוץ מבנין אב דלדעת תוספות איפשיטא דמלמד בבנין אב.

והנה כל הנ"ל נראה כמדרש פליאה וגזירת הכתוב, דהרי מה הטעם לכל הנ"ל, רק לחכימא ברמיזא נביא כאן את דברי הערבי נחל [פרשת ויצא] שהביא די"ג מידות שהתורה נדרשת בהם נמשכים מ"ג מידות על הסדר, כלומר שהם שורש להם, ונוסף נופך בזה דבאגדה מצינו ל"ב מידות, שהיה דורש רבי אליעזר בן רבי יוסי הגלילי, ובתוספתא [מסכת סנהדרין פרק ז' הלכה ה']. שבע מידות דרש הלל לפני זקני בתירה ק"ו וגזירה שוה ובנין אב וכתוב אחד ובנין אב ושני כתובים וכלל ופרט וכלל וכיוצא בו ממקום

כולל ומכון ראש פינה:

אחר דבר הלמד מענינו אלו שבע מדות שדרש הלל הזקן לפני זקני בתירה. ע"כ. הרי לפנינו כל המספרים שהם יסודות ושרשי התורה, ז' ו"ג ול"ב, ומובן שכדי להבין באמת את ענייני המידות שהתורה נדרשת הבן צריך לדעת את מסתריהן בשמי מרומים, וד"ל.

דף נ"א ע"א

שירי הדם כו' מאי טעמא אמר קרא אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד.

פירש רש"י דהוא יסוד שכנגד הפתח. דהיינו שקבעה התורה מקום לשפיכת השירים, והוא שם. ויש גורסים ההוא דפגע ברישא, ולפי זה אינו קביעות מקום, אלא היינו מטעם דאין מעבירין על המצוות, ובתוספות הקשו על זה דמשמע שהוא קביעות מקום. אמנם הקשו התוספות מדוע באמת צריך לזה פסוק, הלא קיימא לן דאין מעבירין על המצוות. ותירצו התוספות ד"ל דלא שייך אין מעבירין על המצוות אלא כשיש שתי מצות לפניו, כגון דישון מזבח פנימית ומנורה, או כגון מצות קרנות שאינו יודע מהיכן יתחיל, אבל לקבוע מקום אשפיכת שירים לא קבעינו מהאי טעמא אי לאו דגלי קרא בהדיא. וכתב רבינו הגר"ז לבאר, דבשירים ליסוד אין הדין שהיסוד טעון שפיכת שירים, רק דהדין הוא בהדם שהוא טעון שפיכה ליסוד, וכשעובר על היסוד הסמוך ועושה להלן לא מיקרי העברה, כיון שאין היסוד טעון שפיכת שירים. והוא הדין לענין נתינת דמים על הקרן, בודאי דלא שייך בזה אין מעבירין על המצוות, דכיון דהדין שיתן מתנה אחת על המזבח באיזה קרן שיתן מיקרי שנתקיים הנתינה בכל המזבח, וגם מיקרי שנתקיים הנתינה בקרנות האחרים שלא נתן בהם כיון דאין דין קביעות, וכמו כן ביסוד באיזה צד דיסוד שהוא נותן מיקרי שנתקיימה הנתינה בכל היסוד, וליכא בזה העברה כלל.

דף נ"א ע"ב

תן יסוד למזבח של עולה.

רש"י פירש דהוא לימוד לכל הניתנים על מזבח החיצון שיהיו טעונים שפיכת שירים. ותוספות האריכו בזה להקשות על רש"י, והביאו את שיטת רבינו חיים דמפסוק זה ילפינן אך ורק לעולה עיי"ש, והקשו תוספות דלתנא דדריש בתחילת פרק בית שמאי שפיכה בפסח ובכור וכו' מודם זבחיך ישפך, אין לנו מקור לשפיכת שירים לבכור מעשר ופסח, עיי"ש.

ובאמת הרמב"ם מזכיר שפיכת שירים בכל הקרבנות, ואינו מזכירם כלל בבכור מעשר ופסח, דז"ל [הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' ה"ו] העולה והאשם והשלמים בין של יחיד

בין של צבור זריקת דם שלשתן על גבי המזבח שזה לעולה וכיצד הוא עושה כשלוקח הכהן הדם במזרק וזורק ממנו במזרק שתי זריקות על שתי זויות המזבח באלכסון מחצי המזבח ולמטה על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית וכו' לפי שנאמר בעולה ובשלמים סביב והוא הדין לאשם ושירי הדם נשפכין על היסוד הדרומי.

ולענין חטאת [שם ה"י] ומנין הוא מתחיל עולה בכבש ופונה לימינו ומהלך על הסובב ונותן בקרן דרומית מזרחית תחילה ואח"כ בקרן השנייה הסמוכה לה שהיא מזרחית צפונית ואח"כ בקרן שלישית הסמוכה לה שהיא צפונית מערבית ואח"כ בקרן רביעית הסמוכה לה שהיא מערבית דרומית ועל יסוד אותה הקרן שהשלים בה המתנות הוא שופך שירי הדם שנאמר ואת כל הדם ישפך אל יסוד מזבח העולה זה יסוד דרומי:

ושם [ה"א] כל החטאות הנשרפות דמם נכנס לפניו להיכל ומזין ממנו שם כאשר מפורש בתורה ושירי הדם שופכן על יסוד המערבי של מזבח החיצון שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל:

ולענין חטאת העוף [שם פרק ז' ה"י] חטאת העוף כיצד היתה נעשית וכו' ומזה מדמה על קיר המזבח למטה מאמצעו ושירי הדם מתמצים על היסוד שנאמר והנשאר בדם ימצה על יסוד המזבח מכלל שהנתינה על קיר שהשירין שלו מתמצין אל יסוד וזהו קיר התחתון:

ועוד שם [ה"י], שלשה דברים היתה קרן דרומית מערבית משמשת למעלה ושלשה למטה מלמטה חטאת העוף והגשת המנחות ושירי הדם של עולות וחטאות הנאכלות ואשמות ושלמים ששופכין עליה וכו'.

ולענין יום הכפורים [הלכות עבודת יוה"כ פרק ג' ה"ו] וכל אלו הארבעים ושלש הזויות טובל אצבעו בדם טבילה על כל הזייה לא שיזה שתי הזויות מטבילה אחת ושירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון:

ואילו לענין בכור והמעשר והפסח כתב הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' ה"י] הבכור והמעשר והפסח דם כל אחד מהן טעון מתנה אחת בשפיכה כנגד היסוד באי זו רוח שירצה משלש זויות המזבח, שהרי קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד כמו שביארנו, ומניין שאינן טעונין אלא מתנה אחת שהרי נאמר בבכור ואת דמם תזרוק על המזבח מפי השמועה למדו שהוא הדין במעשר ובפסח שנותן דמן מתנה אחת בבכור. ע"כ. ולא הזכיר באף מקום דין שירי הדם באלו, ובפשטות זה טעמו, דסבירא ליה דאין חקור לשפיכת השירים בקרבנות אלו, כנ"ל בתוספות.

אמנם בשיטה מקובצת [לקמן נ"ז ע"א] הביא מתוספות רבינו פרץ שכתב להביא מקור לשפיכת שירי דם בכור מעשר ופסח על היסוד, עיי"ש.

אלא תכלית של הקרבן. וזהו אמרו כי חסד חפצתי ולא זבח שהוא שלמים. ודעת אלהים מעולות. ומבקשין מהקב"ה בשעת הקרבה את מבוקשו כמו שאנו עושין בשעת שמונה עשרה ותפלה קבועה דקאי במקום קרבן:

דף נ"ב ע"א

אמר רב אדא בר אבהו שירים מעכבים איכא בינייהו, מר סבר מעכבי, ומר סבר לא מעכבי.

ופירש רש"י, רבי ישמעאל סבר כפרה הוא דלא מכפרי אבל עכובי מעכבי, רבי עקיבא דמוסיף ואין באין לכפרה אשמעינן דאין מתן דמים של מתנות תלוי בהן דלא מעכבי להו שיריים להזאות. ע"כ. הרי דיש מצב כזה שדבר שלא מעכב כפרה מעכב אם לא ניתן, ולכאורה הוא תרתי דסתרי.

ודעת התוספות [ד"ה דברא] דלרבי עקיבא אין השירים מכפרים, ונפקא מינה שאינם נפסלים בכניסה להיכל, אמנם לרבי ישמעאל שייכת כפרה אף בשירים.

ובעצם סברת רש"י דשייך עיכוב בלא כפרה, צריך לומר שיש שני דינים בזה, דלענין כפרה בודאי הזריקה היא המכפרת, אמנם עבודת הזריקה נגמרת בשפיכת השירים, אף שבזה לא שייכת כפרה, ונפקא מינה למאן דאמר דאי אפשר לזרוק את הדם אם אין בשר או אימורים, לאם היה הבשר קיים בשעת הזריקה ולא בשעת שפיכת השירים, דהואיל ואין השירים מכפרים לא צריך אז שיהיה הבשר קיים. ועוד אפשר לומר שכפרת הזריקה תלויה ועומדת עד שפיכת השירים, ואפשר לומר יותר על דרך האפשר, לפי דרך זו, דצריך שיהיה דם לשפיכה בשעת הזריקה, ואז אף אם אחר כך נשפך הדם מכל מקום הקרבן כשר, דהוי בשעת הזריקה ראוי לבילה, אבל אם מתחילה לא היה מספיק דם שיהיה ממנו אף לשפיכה, אי אפשר לזרוק, ועל דרך זו אפשר לומר נפקא מינה לנידון דבסמוך, דאם נאמר שהשירים מעכבים הרי שזו מצוה חיובית לשפוך שירים, וממילא צריך לשייר בדם שיהיה אפשר לשפוך שירים, אמנם למאן דאמר דאינם מעכבים אם יש דם מצוה לשפכו, אבל אין צורך להשאיר דם לצורך זה. ועיין באחרונים שהאריכו בענין זה.

רב פפא אמר דכולי עלמא שירים אין מעכבים.

וכן להלכה כתב רמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ט ה"ד] אבל הזורק שירי הדם בחוץ אפילו שיירי דמים הפנימים פטור, שזריקת שיירי הדם שירי מצוה הם ואינן מעכבין וכו'. וכן לענין סמיכה [שם פ"ג ה"ב], ובמקום שסומכין שוחטין ותכף לסמיכה שחיטה ואם שחט במקום אחר או ששהה שחיטתו כשירה והסמיכה שיירי מצוה היא לפיכך אם לא סמך כפר ואינה מעכבת, ואע"פ כן מעלין עליו כאילו לא כפר. ע"כ.

בתוספות כתבו בתוך דבריהם דשלמים שייכי בכפרה יותר מבכור, ומתוך דבריהם למדנו דשייכת כפרה אף בשלמים. ורש"י כתב כן להדיא במסכת ערכין [כ"א ע"א] על מה שאמרו שחייבי עולות ושלמים ממשכנים אותם, וז"ל [ד"ה ממשכנים אותן] עולות ושלמים אע"ג דשלמים מכפרת אעשה הואיל ולא חובה היא עליה לא חשיב לה כפרה ואתי לשהויי הלכך ממשכנין אותן. ע"כ. הרי דפירש דשלמים מכפרים על עשה. ובשבועות האחרונים הבאנו דיון אם מנחה מכפרת, והצד השווה בכולם דדרך כפרתם היא דרך דורון, וכן מוכח בזהר [שמות קפ"א ע"ב] וז"ל, באיוב מה כתיב, והלכו בניו ועשו משתה וגו', וכתיב ויהי כי הקיפו ימי המשתה, וכתיב ושלחו וקראו לשלשת אחיותיהם לאכול ולשתות עמהם, דדא איהו עקרא לסטרא אחרא, ולבתר אקריב עולות, ועולה איהו דכר ולא נוקבא, וסלקא לעילא, וקרבנא לא קריב לאכללא ליה כדקא יאות. ותא חזי, אלמלא חולקא יחב לכלא, מקטרגא לא יכיל ליה לבתר, ואי תימא אמאי אבאישי ליה קודשא בריך הוא, אלא בגין דגרים לכסיא נהורא ולאתחפאי, ואיהו לא קריב קרבנא אחרא לאתזנא ביה אחרנין, אלא עולה דסלקא לעילא, ועל דא כתיב ככה יעשה איוב כל הימים, דאלמלא סטרא אחרא אתזנת בחולקא, אתעבר מעל מקדשא ואסתלק מניה, וסטרא דקדושה הוה סליק לעילא לעילא וכו'. ע"כ. דהיינו, דמה שגרם לקטרוג על איוב היה מה שהעלה תדיר עולות, שהן כליל, לכפרה על בניו, ולא שלמים שיש בהם חלק הנאכל ולא עולה כולו לגבוה, וממילא יש בקרבן זה גם חלק לסט"א, ולכן קטרג עליו. והנה איוב העלה עולות לכפאה על בניו, ובזהר אמרו שהיה צריך להקריב שלמים, משמע להדיא ששלמים מכפרים גם כן.

וכן אמרו בזהר [ויקרא י"ב ע"א], ועל דא ואם זבח שלמים קרבנו, לקיימא עלמא בשלמא, ולא עוד אלא דמכפר על מצות עשה ועל מצות לא תעשה, בגין לאטלא שלום על כלא:

וכן כתב להדיא בהעמק דבר [שמות י"ח י"ב], וביאר יותר וז"ל, ומתחלה יש לדעת דעולה ושלמים אע"ג שבאין נדבה מכ"מ הם מרצין וכו'. אמנם על מה הם מרצין. ביאר הושע הנביא ו' כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלהים מעולות. מבואר דתכלית עולה להשיג דעת אלהים לפי כחו. ומש"ה בא לכפר על עשה שבין אדם לשמים שגורם הסתרת פני ה' ממנו. ומשום זה נמנע ממנו דעת אלהים. ושלמים בא לרצות על העדר מדת השלום בינו ובין הבריות שבא על חטא במדת החסד. והיינו דאי בברכות ד"ה צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור. ונתבאר ריש פ' נח פירושו שלא נגמר כח צדקתו להתגבר על הטבע שלו ולהיות טוב לאנשים. וע"ז מביאין שלמים להשיג מדת השלום. ואמר הנביא דעיקר רצונו ית' אינו הקרבן.

והנה הרמב"ם לא כתב לענין שפיכת הדם שאם לא שפך מעלה עליו כאילו לא כפר, ובאמת בגמרא [יומא ה' ע"א] הזכירה זאת רק לענין תנופה וסמיכה, והרמב"ם לא הביא לשון זה לגבי תנופה ורק לגבי סמיכה, וצ"ע החילוק. ומכל מקום מלשון הרמב"ם דשפיכת שיריים היו שיירי מצוה, והוא מהגמרא לקמן [נ"ב ע"א] ואת כל דם הפר ישפך נתקו הכתוב לעשה ועשאו שירי מצוה לומר לך שיריים אין מעכבים, והוא כלשון שנקטו לענין סמיכה, משמע שיש מצוה לכתחילה להותיר דם כדי לעשות בו שפיכת שיריים.

ולעיל [נ"א ע"א] ברש"י [ד"ה אל מזבח העולה, האחרון] כתב וז"ל, תן תורת שפיכת שיריים יסוד להלכות מזבחה של עולה שיהא המזבח טעון בעולה ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שיריים אל היסוד אם נשאר בכלי כלום כשזורק ממנו שתי זריקות לשתי קרנות ישפכנו ליסוד וכו'. הרי שכתב אם נשאר, ולא כתב שצריך להשאיר. אמנם כתב השפת אמת שמדויק מלשון הרמב"ם שיש מצוה להשאיר מן הדם לצורך שפיכת השיריים, וציין לפרק ה' ממעשה הקרבנות, ולא נתבאר לאיזו הלכה כוונתו, אמנם לכאורה מהרמב"ם שהבאנו לעיל משמע הכי להדיא, ואולי ט"ס הוא במראה מקום בשפת אמת.

דף נ"ג ע"א

לזכרי כהונה, בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות.

כתב רש"י, עד חצות, סייג עשו חכמים לתורה להרחיק אדם מעבירת כרת כדתנן בברכות בפרק קמא כל הנאכלין ליום אחד מצותן כו'.

והנה יש להקשות דאיתא בגמרא שבת [י"ט ע"ב] משלשלין את הפסח בתנור עם חשכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין כדי שתאחזו האור ברובו, שבחילוק בין בית המוקד לגבולין הוא דכהנים זריזים הם ולא חוששים שיבא לחתות, והוא הדין לפסח שמותר עם חשיכה כי בני חבורה זריזים הם, ואם כן כאן בדבר שנאכל רק לזכרי כהונה חששו שמא יאכלו אחר עמוד השחר ויתחייבו כרת ולכן היו צריכים להרחיק עד חצות. ויש לומר בפשטות בדבר של אכילה חששו, דאף שכהנים זריזים הם מכל מקום כיון שעוסקים באכילה יש לחוש שלא ישים לב לזמן שעובר, ולכן מצאנו כמה החמירו חכמים שלא לאכול לפני עשיית מצוה וכו' [אמנם לא הצריכוהו להפסיק בדיעבד] שמא ימשך ויבא לביטול המצוה, מה שאין כן בשאר עיסוקים לא חששו לזה.

רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך, וחד אמר מחטא ויורד כנגד חודו של קרן.

וכתב רש"י כשהוא עומד אצל זוית המזבח נותן בתוך אמה של מקצוע לאיזה רוח שירצה או לדרום או למזרח

בקרן דרומית מזרחית וכן בכל קרן. ע"כ. משמע דיכול לתת בשתי קרנות באותו צד, בצד המערבי של קרן צפונית מערבית ובצד המערבי של הקרן דרומית מערבית, אף שנמצא שאין הדם מכל צידי המזבח, ולכאורה הוא תמוה, דבחטאת נאמר על קרנות המזבח סביב, ואיך מתקיים מקרא זה. ולקמן [נ"ז ע"א] כתבו תוספות [ד"ה למה לין] להדיא שנאמר סביב שלא יתן באותו צד. ויש שרצו ליישב שנתנה על הקרן בכל מקום שהוא הרי הוא כנותן על כל הקרן, וממילא הרי הוא כנותן סביב, ויש שכתבו ליישב בפשיטות דרק בעות נאמר על המזבח סביב, משמע שצריך להיות הדם בכל צידי המזבח, מה שאין כן בחטאת שנאמר בה על קרנות המזבח סביב, אין הסביב מוסב על המזבח כי אם על הקרנות.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר במה דברים אמורים בעולת העוף, אבל בחטאת בהמה היא עצמה אין נעשית אלא על גופה של קרן.

וכתב רש"י, דכ"ע לא פליגי דלא בעינן חודה, דקרן כתיב, ואמה על אמה ברום אמה הנתון בראש המזבח בכל זוית וזוית, בכל מקום שבה קרוי קרן. ע"כ. משמע דאין ענין ליתן דוקא על חודה של קרן אפילו לרבי אלעזר ברבי שמעון, ועוד משמע דיכול לתת גם על גג הקרן, דגם היא קרויה קרן. והתוספות [נ"ד ע"ב ד"ה ומלאו] כתבו שהמתנות לא היו בראש הקרן אלא כנגד חודה מבחוץ. והרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' הלכה ז'] כתב, החטאות הנאכלות דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח החיצון מחצי מזבח ולמעלה לפי שנאמר בה על קרנות המזבח, וכיצד הוא עושה, כשלוקח הכהן הדם במזרק מוליכו אצל המזבח וטובל אצבעו הימנית הסמוכה לגודל בדם, וסומך באצבעו הגדולה מכאן ובגודל מכאן ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן עד שיכלה כל הדם שבאצבעו, וכן הוא עושה בכל קרן וקרן, ואם נתן סמוך לקרן כאמה אחת מכאן או מכאן כפר. ע"כ. משמע דלכתחילה יש לתת על חודה דוקא ורק בדיעבד כשר אמה לכאן ואמה לכאן.

ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן עד שמכלה כל הדם שבאצבע.

משמע כאן דיש הלכה מיוחדת לכלות את כל הדם שבאצבע, וכן כתב הרמב"ם וסומך באצבעו הגדולה מכאן ובגודל מכאן ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן עד שיכלה כל הדם שבאצבעו. אמנם יש לדון אם דבר זה מעכב, ומסתבר דאינו מעכב, וצ"ע.

דף נ"ג ע"ב

אמר רב נותן וחוזר ונותן, ושמאל אמר מתנה אחת כמין גמא נותן.

מה שאמר כמין גמא היינו שצריך שיתפשט הדם לשני הצדדים ואז יהיה בצורת גמא, ולא די שיהיה על חוד הקרן בלבד. וכן הוא לשון הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' הלכה ו'] העולה והאשם והשלמים בין של יחיד בין של צבור זריקת דם שלשתן על גבי המזבח שזה לעולה, וכיצד הוא עושה, כשלוקח הכהן הדם במזרק וזורק ממנו במזרק שתי זריקות על שתי זוויות המזבח באלכסון מחצי המזבח ולמטה על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית, ומתכוין כשיזרק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על הזוויות כמין ג"ס, כדי שימצא הדם של שתי מתנות על ארבעה כתלי המזבח לפי שנאמר בעולה ובשלמים סביב והוא הדין לאשם, ושירי הדם נשפכין על היסוד הדרומי.

וקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד. מ"ט אמר רבי אלעזר לפי שלא היתה בחלקו של טורף.

והתוספות לעיל [נ"א ע"ב ד"ה תן] וביזמא [י"ב ע"א] הקשו למאן דאמר התם ירושלים לא נתחלקה לשבטים, דהכי אמרינן דקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של טורף, דלמ"ד לא נתחלקה מאי שנא דשאר מקומות של המזבח היה להם יסוד ומזרחית דרומית לא היה לה יסוד. וכתבו ד"ל דהכי גמרי שלא לעשות יסוד למזרחית דרומית כדכתיב [דה"א כ"ח] הכל בכתב. ע"כ. ודברי תוספות האלו הובאו בכמה אחרונים בפשטות.

והנה המובן מדברי התוספות שהבינו שלמאן דאמר ירושלים לא נתחלקה לשבטים הרי שלא היה ליהודה ובנימין חלק בירושלים, ולכן לא נכון לומר שקרן זו לא היתה בחלקו של טורף לפי שאין לו חלק כלל שם. אמנם לאחר העיון נראה כי הוא תמהון גדול, דהרי עד זמנו של דוד לא היה ידוע מקום המקדש היכן הוא, והתורה סתמה ולא פירשה, ואדרבה מן הכתובים משמע שגם אז עדיין לא נבחרה ירושלים, וכן משמע מהכתובים [תהילים ע"ח, ס"ז ס"ח] וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר: ויבחר את שבט יהודה את הר ציון אשר אהב: משמע שהבחירה היתה רק לאחר חורבן משכן שילה ולא קודם [ואף שיש לדון בזה, אך אין כאן המקום, רק לקמן בסוף מכילתין בסוגיות דמנוחה ונחלה], ומה שאמר הר ציון אשר אהב פירשן המפרשים דהיינו מקום עקידת יצחק וכו', לכן אהבו, אבל בודאי לא היה ידוע כלל ששם יבנה בית המקדש עם כל מעלתו ואף שידעו ששם המזבח של אברהם אבינו, ואם כן מה היה הטעם שלא לחלק את עיר היבוס לירושלים... שרק ארבע מאות שנה אחר כך נודע כי הוא המקום.

ועוד, שהוא דבר שאי אפשר לאמרו כלל, דהרי הם מקראות מפורשות שחילקו את ירושלים לשבטים בחלוקת הארץ בזמן יהושע, דכן אומר הכתוב לענין נחלת בני יהודה [יהושע ט"ו, ס"ג], ואת היבוס יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם וישב היבוס את בני יהודה

בירושלים עד היום הזה: ולענין נחלת בני בנימין אומר הכתוב [י"ח, כ"ח], וצלע האלף והיבוס היא ירושלים גבעת קרית ערים ארבע עשרה וחצריהן זאת נחלת בני בנימין למשפחתם: הרי שהם מקראות מפורשות שחילקום לשבטים הנ"ל.

ועוד, שהתרגום, התלמוד והמדרשים מלאים בזה שבחלקו של בנימין שרויה השכינה, בברכת יעקב [בראשית מ"ט, כ"ז] בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל, ובתרגום אונקלוס, בנימין בארעיה תשרי שכנתא ובאחסנתיה יתבני מקדשא בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא קרבנא ובעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קדשיא: ובתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל, בנימין שבט תקיף כדיבא טרפיה בארעיה תשרי שכינת מרי עלמא ובאחסנתיה יתבני בית מוקדשא בצפרא יהון כהניא מקרבין אימר תדירא עד ארבע שעין וביני שמשא יקרבון אימר תניין וברמשא יהון מפלגין מותר שאר קורבניא ואכלין גבר חולקיה: ובתרגום ירושלמי שם, בנימין מדמי ליה לדוב חטוף בתחומיה יתבני מקדשא ובאחסנתיה תשרי איקר שכינתא דיי בצפרא יהוון כהניא מקרבין אימר תמידא ומנחתיה ועם מטמעי שמשא יהוון כהניא מקרבין אימר תמידא ומנחתיה וברמשא יהוון מפלגין קורבניא דבני ישראל:

ובברכת משה [דברים ל"ג, י"ב] לבנימין אמר ידיד ה' ישכן לבטח עליו חפף עליו כל היום ובין כתפיו שכן: ובתרגום אונקלוס, לבנימין אמר רחימא דיי ישרי לרחצן עלוהי יהי מגן עלוהי כל יומא ובארעה תשרי שכנתא: ובתרגום יונתן, לשבטא דבנימין בריך משה נביא ואמר חביביה דיי ישרי לרוחצן עלוי יהי מגין עלוי כל יומיא ובגו תחומיה שכינתיה שריא: ובתרגום ירושלמי, ולשבטא דבנימין בריך משה נביא דיי ואמר רחימא דה' ישרי לרוחצן עלוי מגן עלוי כל יומיא ובתחומיה תשרי יקר שכינתיה דה'.

ובגמרא [מנחות נ"ג ע"א] יבא ידיד בן ידיד ויבנה ידיד לידיד בחלקו של ידיד ויתכפרו בו ידידים יבא ידיד זה שלמה המלך דכתיב וישלח ביד נתן הנביא ויקרא שמו ידידיה בעבור ה' בן ידיד זה אברהם דכתיב מה לידידי בביתי ויבנה ידיד זה בית המקדש דכתיב מה ידידות משכנותיך לידיד זה הקב"ה דכתיב אשירה נא לידידי בחלקו של ידיד זה בנימין שנאמר לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו ויתכפרו בו ידידים אלו ישראל.

ובמדרש רבה [פרשה צ"ט פסקה ג'] רבי פנחס פתר קריא במזבח מה הזאב הזה חוטף כך היה המזבח חוטף את הקרבנות בבקר יאכל עד (במדבר כח) את הכבש אחד תעשה בבקר ולערב יחלק שלל (שם) ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:

ובאמת אלו רק דוגמאות בעלמא, ודבר שפתיים אך למחסור, כי בעשרות מקומות מופיע ענין זה כדבר פשוט

שבית המקדש נבנה בחלקו של בנימין, ושהמזבח היה בתחומו והיה חסר לו יסוד בגלל שהוא בחלקו של יהודה, ולקמן [ק"ה ע"ב] כי אתא רב דימי אמר רבי בשלשה מקומות שרתה שכניה על ישראל בשילה ונוב וגבעון ובית עולמים ובכולן לא שרתה אלא בחלק בנימין שנאמר חופף עליו כל היום כל חפירות לא יהו אלא בחלקו של בנימין וכו' כדאמר רבי חמא ברבי חנינא רצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה היה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה לבלעה ה"נ רצועה היתה יוצאת מחלקו של יוסף לחלקו של בנימין והיינו דכתיב תאנת שילה כתנאי חופף עליו זה מקדש ראשון כל היום זה מקדש שני ובין כתיביו שכן אלו ימות המשיח וכו'. ולומר שכל זה רק אליבא דמאן דאמר ירושלים נתחלקה לשבטים, דלא כהלכתא, הוא דבר שאין הדעת סובלתו, וביותר שברוב המקומות הדרשות הם של אמוראים שבודאי ידעו שהלכה כחכמים שירושלים לא נתחלקה לשבטים. ועוד קשה, דפשוט בכל המקומות שלא היה יסוד באותה קרן, או שלא נתנו שם דם, והגמרא לא הזכירה שום טעם רק זה שלא היה בחלקו של טורף, ולפי הנ"ל גם הוא דלא כהלכתא, ולא הזכירה את הטעם שהכל בכתב, ופשוט שהוא דבר שאי אפשר לאמרו.

ובאמת נראה פשוט שאין ענין הנידון האם ירושלים לענין השראת השכינה ומיקום המזבח כלל, דהמעין יראה שענין ירושלים נתחלקה לשבטים מובא תמיד לעניני ממונות או תוצאה שלהם, דאם ירושלים לא נתחלקה היינו שאינה שייכת למישהו מסויים, ולכן אינה מטמאה בנגעים ולכן אינה מביאה עגלה ערופה, ולכן אין בעלות ממשיית לבעלי הבתים שבירושלים שמכוחה יוכלו לגבות דמי שכירות, כמבואר בגמרא בכמה מקומות, ופשוט שבזמן חלוקת הארץ נתחלקה ירושלים בין יהודה לבנימין כמבואר במקראות, והמחלוקת היא האם נשאר מצב זה שהעיר מחולקת בין שני שבטים אלו, או שמפני שירושלים היא המקום שבו בחר ה', לכן קנו את העיר מבעליה, דהיינו שבט יהודה ובנימין, וכדאיתא בספרי [זאת הברכה פיסקא י"א], זכה בנימן שתשרה שכינה בחלקו. וכן אתה מוצא כשחלק יהושע א"י לשבטים הניח דושנה של יריחו ה' מאות אמה על ד' מאות אמה ונתנה לבני יונדב בן רכב חלק בראש והיו אוכלים אותה ד' מאות ומ' שנה שנאמר והי בשמונים שנה וד' מאות שנה צא מהם אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר נמצאו אוכלים אותן ד' מאות ומ' שנה, וכששרתה שכינה בחלקו של בנימן עמדו ופינו אותו וכו' זו דושנה של יריחו שהיו אוכלים אותה בני בניו של יתרו קודם שיבנה בית הבחירה לשבטים וכו'. אמנם כל זה נפקא מינה לדניי הממונות והמסתעף מהם, אולם בודאי שנחלת כל שבט ושבט יש בה קדושה מיוחדת וענין מיוחד, שאינה משתנה אף אם ימכרנה לשבט אחר ואף אם ישבו בה גוים ח"ו, ושמו נקרא על נחלתו אף אם לא יישב שם, ולכן נקטו בפשטות בכל מקום שבית המקדש בנוי בחלקו של בנימין ושאיין יסוד למזבח משום שאינו בחלקו, ולא חלקו בין מאן דאמר שירושלים נתחלקה לשבטים ובין מאן דאמר שלא נתחלקה, ואתי הכל שפיר.

סוף דבר דיש לומר שלדברי הכל נתחלקה ירושלים

מתחילה לשני שבטים אלו, שכן משמע פשטות הכתובים, אלא שלסוברים שלא נתחלקה לשבטים, לא עמדה בחילוקה, שלבסוף נתנו להם דושנה של יריחו במקומה, או שבני יהודה ובנימין הפקירו את חלקם לכל ישראל, או שאף על פי שמתחילה נתחלקה לשני שבטים אלו, שלא ידעו את המקום אשר יבחר ה', לא היתה נחלתם אלא בקנין הגוף, ונשאר בה לכל ישראל זכות שימוש בבואם לירושלים, שעל דעת כן חילקו שהמקום אשר יבחר ה' לקדושת אכילת קדשים קלים ומעשר שני, יהיה לכל ישראל זכות בו, מה שאין כן להסובר שירושלים נתחלקה לשבטים, שלא נשאר בה זכות לכל ישראל. ואי"ה נחזור ונרחיב בזה בסוף מכילתין.

דף נ"ד ע"א

אימר כך התנו אוירא דבנימין, קרקע דיהודה.

וכתב רש"י, ואיכא למימר למעלה מג' דלאו קרקע הוא עשוי כמין בליטה קטנה כנגד אותה הקרן לקבל בה דם עולת העוף שלא יפול לארץ וקיר מזבח מיקרי אבל יסוד לא מיקרי להכשיר הקרן למתן דמים הצריכין לינתן כנגד היסוד שאין יסוד אלא המיוסד בארץ. ע"כ. וכן פירש רבינו חיים בתוספות. והרמב"ם לא הזכיר בהלכות בניית המזבח בליטה זו, משמע דלא סבירא ליה שהיתה בליטה כזו. ועוד קשה, דאיך אפשר לומר מסבירא שהיתה בליטה כזו, והלא כל פרטי הבנין נתנו משמא, הכל בכתב מאצ ה' עלי השכיל, וצ"ע.

אבנים של קרנות חלולות היו, דכתיב ומלאו כמזרק כזויות מזבח.

פירש רש"י, קרנות של מזבח חלולות היו, נקבים נקבים עמוקים בארבעתן שיפול דם החטאת ויבלע לתוכו. ע"כ. וכן כתב הרמב"ם [הלכות בית הבחירה פרק ב' הלכה ח']. גובה כל קרן וקרן חמשה טפחים, ורובע כל קרן אמה על אמה, וארבע הקרנות חלולות היו מתוכן. ותמהו התוספות דהרי מתן הדם לא היה על הקרן רק מצדו.

דף נ"ה ע"א

אלא שהמורם נאכל לכהנים, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם.

ומה שאמרו בניהם, ולבאורה הרי הם כהנים ומה החידוש בזה, כתב השפת אמת דאף על פי דיש לומר שאכילת קדשים היא עבודה, ואם כן היה לנו לומר שקטן אינו יכול לאכלם, קמ"ל דנאכל לבניהם כנ"ל.

דף נ"ה ע"ב

אמר שמואל שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולין וכו'.

יבואר אי"ה לקמן דף ס"א.